

ENEKO ARITZA

Gure kondairan garrantzi aundikoak izan dira, Erriak aukeratutako jaunak.

Arerioen aurrean erriko guda-indarrak alkartzeko sortu ziran, eta asieran beintzat euren elburu bakarra gudaiburu onak izanaz, arerioak azpiratzea zan.

Geroago beste eskubide batzuk be emon eutsezan euskaldunak euren jaunai.

Baiña jaunak arrisku biurtu jakuzan.

Euren aunditasuna ikusirik eta, goi-goitik, demokrazi barik, erriak alkartzeko bide lez, artu zituen inguruetako erregeak.

Orrelan: Bizkaï'ko Andra Juana Manuela, Kastilla'ko erregeagaz bat egiteko bide, eta Iparraldeko Enrike III^a, Paris'ko Enrike IV biurtu ziran.

Batasun ori, lege zarrak zinezten zirala egiten zan, baiña ortik sortu ziran fueroak eta ortik gure ondamendia.

Eneko Aritza gizandia dogu Naparroa'ko lenengo jaun eta erreñuaren sortzaille.

ENEKO GUDALBURU

i\rerio amurratuz inguraturik bizi ziran IX gizaldiko euskaldunak.

Iparralde'tik Karlo \Iagno ta aren ondorengo Ludobiko Pio zitalak.

Ego-aldetik Malioma'ren seine gogorrek eta gero Kristiñauen erreñu barriak.

Euskaldunak Karlo Magno'ren mutil ospetsuak apurtu zituen Orreaga edo Roneesvalles'ko zelaian, 778'garrcn urtean, Andra

Mari egunean. Datorren urtean ospatzen da amabigarren gizaldia.

Baiña Frankoak euskaldunai crasoka luzaro jarraitu then.

Alako burruka baten galdu eban here bizia Ximeno, «Baskonia'ko dukea» eritxon Iparaldeko buruzagi euskaldunak.

Aren seme Eneko Aritzak Ego-Euskalcrria'n gorde eban, orduan, here burua eta Euskalcrriaren eta here aitaren ordaiñak artzeko gertatzen asi zan.

Leire'ko lekaide jakintsuen ikasle jarri zan, lenengo.

Erronkari'ko artzain gogorakin gudaritza ikasi eban, gero.

Eta Euskalcrriko buruzagirik beñenakaz inguraturik, Frankoai erasoka asi zan.

Frankoen errege zan Ludobiko Pio'k mutilik bizkorrenak batu zituan eta Eneko'ren aurka etorri ziran.

Orreaga'ko mendi-artean itxaron eutsen Eneko'k, eta arcin

gaiñera jausirik, guztiz ondatuta itzi zituan.

Orrcaga'ko bigarren burruka onek, 46 urte lenago izan zan besteak baiño entzute gitxiago izan dau idazleen artean, baiña garrantzi aundiagokoa da : Orduantxe, ain zuzen be, sortu zan Naparroa'ko erreñu euskalduna.

* * *

NAPARROA'KO ERREIÑUA

Euren ibar eta barrutictan bananduta bizi ziran ordura arte euskaldunak.

Inguruko arerioak euren mugetara sartzen ziranean baiño ez ziran alkartzen.

Eta orduan, buruzagirik bizkorrenaren agindupean, erasoten eutsen arerioai.

Orrega'ko bigarren gudaldi au amaituta, euskaldunak Encko izendatu eben buruzagi betiko. Onek ez eban errege izenik artu, baiña bai bere ondorengoak.

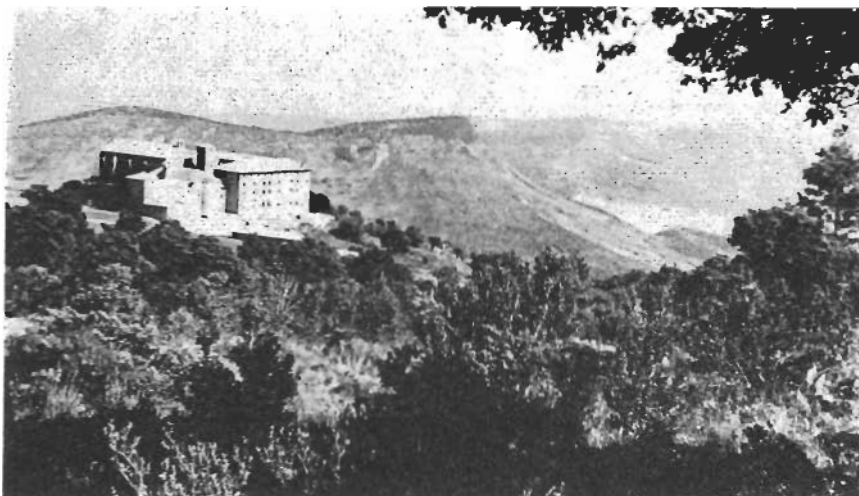
Erreiñu barri au, lengo ibar eta barruti zarren batza edo «konfederaziñoa» baiño besterik ez zan, eta lengo Lege Zarren eraura bizi ziran naparrak.

Amabi jakintsu zarren batzarra zan erregearen onulari.

ENEKO AGINTARIA

Ogei ta zortzi urtean izan zan Eneko agintari.

Frankoakaz eta Mahoma'tarraz guda asko egin bearra izan eban.

LEIRE'N AZI ZAN ENEKO ARITZA

Gudaldirik ospetsucna, Mahoma'tarren buru zan i- bderraman II'agaz izan eban.

Cordoba'tik etorri eta Iruña'ko ateetaraiño sartu ziran abiadan, baiña emen Encko'k gudaroztea zapaldu eta here erria zaindu eban.

*

POLITIKALARI TREBEA

Uririk arrikutsuenak arresi edo orma sendoz inguratu zituan. Esaterako: Aibar, Kascda, Gallipienzo, Uxue...

Mugctako gizonen buruzagiak, ezkontza - bidez beraganatu zituan.

Esaterako, bere bigarren alabea, Jaka'ko buruzagiaz eta alaba nagusia Muskaria edo Tudela'ko Muza'gaz eskondu zituan. Muza onek odolez arabiarra izan arren, euskaldunen alde jokatu eban.

* * *

KULTURA - ZALEA

Oso entzute aundikoak izan ziran aldi aretako lekaide-etxeak, esaterako Leire, Zilbeti, Urda-xapal eta Armentia'koa.

Garai aretan, Cordoba'ko Eulojio Santua etorri zan Naparroa'ko lekaide-etxeak ikustera eta auxe diño:

«Eundaka praille santu ta jakintsu **dira lekaide-etxe** orreitan.

»Berton irakurri leikez eleizako gurasoen liburu asko eta Erroma ta Grezia'ko idazti ederrak.

»Kristo'k irakatsitako maitetasunean bizi dira, eta apal eta maiteki zaintzen dituc bertara joaten diran ibiltari ugariak».

* * *

GAURKO EREDU

Gure gaurko aldi onek ba dauko Eneko'ren aldi aren antzik naikoa.

Ez gagoz areriaz inguratirik eta buru-jabetzaren billa?

Baña zelan jokatu orretarako?

Zelan eratu buru jabetza ori?

Ba daukagu nun ikasi, aldian aldiko zertzeladak kontuan dirala.

URKIOLA'k